

Kateřina Herzánová:

Děti velikonoční zvyky znají, ale nerozumí jim

Každý rok vítá Kateřina Herzánová, zástupkyně Horského klubu Lesná v Krušných horách a Vzdělávacího a rekreačního centra Lesná, v Krušnohorském muzeu děti ze základních škol v okolí i další návštěvníky, aby jim představila krušnohorské Velikonoce. Lidé prý tradice a zvyky znají, ale už jim nerozumí.

Jak důležité byly v minulosti oslavy Velikonoc pro lidi žijící v Krušných horách?

Po Vánocích to byl druhý nejdůležitější svátek, který se pojil s pohanskými zvyky i církevními tradicemi. Oblékli se do nejlepších šatů a svátečních krojů, zdobili domy a statky.

Byly oslavy Velikonoc v Krušných horách odlišné od těch v jiných krajích?

V zásadních zvycích a tradicích se nelišily. Samozřejmě vidíme drobné odlišnosti v symbolice. Například v některých krajích se nechodí s pomlázkou vyšupat jen děvčata, ale sedlák zároveň pomlázkou vyšlehlá i čeládku, aby nebyla celý rok líná. Jinde se s pomlázkou probouzí ovocné stromky. Krušné hory byly vždy chudý kraj a život zde byl velice tvrdý, proto jsou naše kroje jednoduché a oslavy spíše skromné. Na druhou stranu o to větší význam zde pro lidi měla koleda, díky které mohly děti donést domů nejen jídlo v podobě pamlsků, ale také drobné peníze.

Jak tedy Velikonoce v Krušných horách vypadaly?

Musíme si uvědomit, že tyto svátky se tady slavily na přelomu jara a zimy, takže s Velikonocemi se příroda teprve probírala k životu. Jako symbol příchodu jara a nového života se pokoje zdobily březovými větvičkami, na které se zavěšovala malá dřevěná nebo obarvená slepičí vejce. Stejně jako o Vánocích, i o Velikonocích zdobily přibytky lidí také postavičky andělíčků, horníků a dalších dýmajících figurek rozličných podob.

Co dalšího patří k tradici Velikonoc? Jedly se zde nějaké typické pokrmy?

Typickým velikonočním pokrmem ve zdejších krajích byly jídáše, sladké pečivo, které se točilo a kroutilo do mnoha různých tvarů. Ve zdejší oblasti se také držela církevní tradice svěcení jídla, v Krušných horách se žehnilo především vajíčku a masu.

KRUŠNÉ HORY BYLY VŽDY CHUDÝ KRAJ A ŽIVOT ZDE BYL VELICE TVRDÝ, PROTO JSOU NAŠE KROJE JEDNODUCHÉ A OSLAVY SPÍŠE SKROMNÉ.

Podle středověkých tradic měla požeňání dodat jídlu speciální sílu. Z masa se v danou chvíli jedlo především mladé, například králíci, jehněčí nebo kůzlečí. Svou roli samozřejmě na jídelníčku plnila i drůbež.

Já si s Velikonoci spojuji hlavně beránka...

Ano, symbol souvisí s jarem a rozením mláďat, ale také s církevním smyslem oběti, kdy symbolizuje Beránka božího. Tedy nevinného a čistého beránka, jehož obětí na kříži zachránila křtěné před hříchem a smrtí. Už od středověku tak k Velikonocím patří velikonoční beránek jako tradiční pokrm. Původně se jednalo o pokrmy ze skopového masa, ale pak začalo být postupně nahrazováno dnes známější sladkou variantou.

Kromě velikonočního víkendů zná řada z nás také dva předcházející svátky Zelený čtvrtek a Velký pátek. Kdy však velikonoční svátky začínají?

Velikonoční týden je nejdůležitější částí křesťanského roku. Začíná Květnou nedělí, dnem, kdy Ježíš přišel do Jeruzaléma. Po něm jsou Modré pondělí a Šedivé úterý, obě smutné barvy symbolizují nadcházející utrpení, kterým projde Ježíš Kristus. Následuje Škaredá středa, kdy se zvony chystají na svou cestu do Říma. Proto od čtvrtka do neděle není slyšet žádný

zvon. Následuje Zelený čtvrtek, kdy byl Kristus zajat, a Velký pátek, který je jedním z nejmagičtějších dnů s řadou pohanských pověr. Následuje Bílá sobota, jejíž dopoledne je poznamenáno smutkem nad Kristovou smrtí, odpoledne a večer už se nese v duchu očekávání Ježíšova vzkříšení. Velikonoční neděle je dnem radosti a jsou svěceny pokrmy, obvykle střídme a netučné – tedy mladé maso. Následuje Velikonoční pondělí, které všichni známe.

Jak vypadalo typický velikonoční den pro lidi z Krušných hor?

Svátečně se ustrojili a věnovali se tradičním zvykům, mezi které patřilo hlavně pletení pomlázek a barvení vajíček. Chlapci chodili na koledu, při níž zpívali různé říkanky a vyšupali děvčata, aby neuschla a byla plodná. Děvčata chlapcům pak na pomlázku přivazovala různé barevné pentličky. Jednotlivé barvy vyjadřovaly nejčastěji vztah děvčat k daným chlapcům.

Ale pozor, hodovat směli chlapci jen do dvanácti hodin, pak hrozilo, že je děvčata polijí vodou.

Při velikonočním jarmarku na Lesné také dodržíte tradice velikonočního průvodu...

Ano, využíváme toho, že Krušnohorské muzeum je součástí horského areálu Lesná, na jehož rozvoj přispívá také EU. Proto můžeme jít s fehtačkami a trakaři od domu k domu, abychom jejich hrkáním vyhnali z domu zlé duchy, ale i myši a škůdce, které se v něm přes zimu usadili. V čele nese Moranu, Smrtku, Mařenu, symbolizující odcházející zimu. Většinou se házela do potoka, ale my jej zde nemáme, a tak ji podle druhého zvyku pálíme. Po celé odpoledne si pak mohou u nás v dílničkách návštěvníci vyzkoušet nejrůznější zvyky a řemesla typická pro Krušné hory včetně pletení pomlázek, které děláme z osmi proutků. Tento rok jsme navíc připravili i výstavu o včelařství, která bude pokračovat i po Velikonocích.

Jsou velikonoční tradice mezi lidmi ještě živé?

Pro neobozensky smýšlející jsou Velikonoce především oslavy jara a probouzení přírody. Často se udržují v domácnostech velikonoční zvyky, ale lidé už přesně nevědí, co znamenají nebo proč se drží. V areálu na Lesné pořádáme vždy dva týdny před Velikonocemi takové výlety pro základní školy, na kterých se děti dozvědí více o tradicích. Učí se plést pomlázky či zdobit vajíčka a především se učí symboliku daných zvyků, aby jim lépe rozuměli.